

Z ANNAŁÓW MUZEUM HISTORII POLSKIEGO RUCHU LUDOWEGO W WARSZAWIE - ROK 2002

Rok 2002 w Muzeum Historii Polskiego Ruchu Ludowego w Warszawie obfitował w wydarzenia, zarówno stricte muzealne, jak i kulturalno-oświatowe. Całość tych przedsięwzięć służyła upowszechnianiu i udostępnianiu zbiorów MHPRL szerokiej publiczności. Różnorodny charakter miały zorganizowane wystawy - jedne duże, obejmujące szeroki zakres, inne krótkie, dające syntezę tematu, towarzyszące sesji naukowej lub obchodom związanym z wydarzeniami ruchu ludowego, łącznie było ich ponad 60. Każda wystawa poprzedzona była zapowiedzią w prasie oraz wystosowaniem zaproszeń, skierowanych bezpośrednio do sympatyków Muzeum.

Wśród wystaw stałych wymienić należy: *Plonęły niebo i ziemia* w Mauzoleum Walki i Męczeństwa Wsi Polskiej w Michniowie, przedstawiającą pacyfikację Michniowa; *Urny z pacyfikowanych wsi polskich* w Mauzoleum Walki i Męczeństwa Wsi Polskiej w Michniowie, zawierające ziemię z wsi, które zniszczyli hitlerowcy podczas II wojny światowej; *Dom Pamięci Adama Bienia*, wystawa biograficzna w Ossali, w domu, w którym Adam Bień spędził ostatnie lata życia; *Chata kociewska* w Oddziale MHPRL w Piasecznie, będąca rekonstrukcją chaty z Pomorza Gdańskiego (Kociewia), *Skansen dawnych maszyn i narzędzi rolniczych*, w Oddziale MHPRL w Piasecznie, prezentuje maszyny i narzędzia używane na wsi od wieku XIX po dzień współczesny.

Wystawy czasowe dotyczyły wielu różnorodnych tematów.

W Żółtej Karczmie, głównej siedzibie MHPRL, w pierwszym kwartale tego roku prezentowana była wystawa *BRAZYLIA I POLSKA - daleko lecz blisko*, przygotowana z okazji 80. rocznicy nawiązania oficjalnych stosunków między Polską i Brazylią.

Brazylia, jako jeden z sygnatariuszy Traktatu Pokojowego, była pierwszym państwem Ameryki Południowej, które uznało "niepodległą i zjednoczoną Polskę" już w 1918 roku. 27 maja 1920 roku pierwszy Poseł Nadzwyczajny i Minister Pełnomocny niepodległej Rzeczypospolitej Polskiej, hrabia Ksawery Orłowski złożył listy uwierzytelniające Prezydentowi Stanów Zjednoczonych Brazylii Epitacio Pessoa w Rio de Janeiro.

Prezentowane materiały udokumentowały, istniejące od ponad 130 lat, więzi łączące narody: polski i brazylijski. Dużo miejsca poświęcono współpracy kulturalnej - kontaktom w dziedzinie literatury, muzyki i sztuki. Pokazano również wkład Polaków i Brazylijczyków polskiego pochodzenia w rozwój nauki, kultury i gospodarki oraz pozycję, jaką ta grupa zajmuje obecnie w życiu kraju.

Wystawa powstała z inicjatywy Towarzystwa Polsko-Brazylijskiego, dzięki współpracy Muzeum Historii Polskiego Ruchu Ludowego ze Stowarzyszeniem "Wspólnota Polska", Centrum Studiów Latinoamerykańskich Uniwersytetu Warszawskiego, Polsko-Brazylijską Izbą Gospodarczą, Ambasadą Brazylii w Warszawie, Ambasadą RP w Brasílii, Konsulatem Generalnym RP w Kurytybie i Konsulatem Honorowym RP w Erechim.

Wystawa była także prezentowana w Mazowieckim Centrum Kultury i Sztuki w Warszawie oraz w Domu Polonii w Pułtusku.

Kolejną ekspozycją w Żółtej Karczmie była Portret chłopca polskiego... - prezentująca wizerunek tych, co "żywią i bronią".

Za pomocą malarstwa, grafiki i rzeźby na wystawie zaprezentowano dwa portrety: chłopca rolnika i chłopca obrońcy kraju. Obrazy znakomitych malarzy: Wincentego Wodzinowskiego, Henryka Szczyglińskiego, Iwana Trusza, Józefa Rapackiego, Stanisława Czajkowskiego, Jana Styki, Teodora Axentowicza, Stanisława Praussa, Fryderyka Pautscha, Włodzimierza Tetmajera pokazały chłopca przy pracy i zabawie, ale też i w walce o niepodległość państwową, o prawa obywatelskie. Wielkie dzieła uzupełnione były malarstwem i rzeźbą nieprofesjonalną oraz obiektami etnograficznymi.

Muzeum stara się przypominać ważne rocznice. We wrześniu placówka uhonorowała Franciszka Kamińskiego. W dn. 20 IX - w 100. rocznicę urodzin Komendanta Głównego Batalionów Chłopskich nastąpiło otwarcie wystawy: Franciszek Kamiński 1902 - 2000 r. Ekspozycja podzielona została na 3 części: I. dzieciństwo i młodość, życie rodzinne, II. okres II wojny światowej, III. życie społeczno-polityczne w latach powojennych. Wśród realiów znalazły się oryginalne dokumenty, archiwalia, legitymacje, dyplomy, korespondencja, medale, odznaczenia, zdjęcia i pamiątki osobiste. Całość tworzyła obraz życia Franciszka Kamińskiego oraz ukazała rolę, jaką odegrał w historii polskiego ruchu ludowego w XX wieku.

Na ekspozycji prezentowane były materiały ze zbiorów Muzeum Historii Polskiego Ruchu Ludowego w Warszawie i Zakładu Historii Ruchu Ludowego w Warszawie. Dzięki życzliwości Pani Zofii Kamińskiej - córki Generała - na wystawie znalazły się Jego rzeczy i dokumenty osobiste oraz zdjęcia rodzinne i korespondencja, m.in.: listy Franciszka Kamińskiego pisane do domu z więzienia w Potulicach, Rawiczu, Wrocławiu oraz brudnopis listu (z dn. 2 II 1956 r.) do Komitetu Centralnego PZPR w Warszawie w sprawie rewizji wyroku; dokumenty Franciszka Kamińskiego: metryka urodzenia i chrztu, legitymacja posła do Krajowej Rady Narodowej, fragment dowodu osobistego, wykaz wykładów i ćwiczeń studenta Wydziału Filozoficzno-Matematycznego Uniwersytetu Warszawskiego; odznaczenia; przedmioty codziennego użytku.

Z uwagi na niewielką przestrzeń wystawienniczą w Żółtej Karczmie, MHPRL prezentuje swoje zbiory w zaprzyjaźnionych placówkach, zarówno na ekspozycjach kilkudniowych jak i wielomiesięcznych, m.in. wystawa *Batalio-*

ny *Chłopskie 1940-1945* prezentowana była w Domu Chłopa w Warszawie, Muzeum Okręgowym w Częstochowie i Centrum Kultury Regionalnej w Grójcu, *Argonauci III RP - politycy na płótnach malarzy* mogli obejrzeć goście Sejmu RP, zaś w Domu Sztuki "Jary" w Warszawie eksponowane były *Historyczne fakty spółdzielczości i Towarzystwo Szkoły Ludowej - w 110. rocznicę powstania*.

Formą praktykowaną od lat są prezentacje w sali konferencyjnej NKW PSL Warszawa. W tym roku na ul. Grzybowskiej 4 pokazano: *Między apologią a negacją - dzieje Zjednoczonego Stronnictwa Ludowego, Kongres PSL 1946, Dzień Jedności Ruchu Ludowego, Święto ludowe - plakat polityczny ze zbiorów Muzeum Historii Polskiego Ruchu Ludowego, Wincenty Witos (1874-1945), Towarzystwo Szkoły Ludowej - w 110. rocznicę powstania, Stefan Ignar w 10. rocznicę śmierci, Wieś polska w malarstwie, Z myślą o Niepodległej*.

Tradycją stały się, organizowane corocznie obchody Święta Czynu Chłopskiego. Również w roku bieżącym Muzeum włączyło się w te wydarzenia organizując wystawę tematyczną: *Święto Czynu Chłopskiego* prezentowaną w Gminnym Ośrodku Kultury w Garwolinie.

Terenowe oddziały Muzeum w Sandomierzu i Piasecznie k/Gniewu prowadziły w omawianym okresie działalność wystawienniczą prezentującą tematykę związaną głównie z własnym terenem i opartą o zbiory lokalne.

Oddział MHPRL w Piasecznie k/Gniewu zorganizował wystawy: *Krwawa jesień 1939 na Kociewiu* obrazującą działalność okupanta niemieckiego na Pomorzu Gdańskim w 1939 r., *Gniew i okolice w starej fotografii* oraz *Historie polskiej spółdzielczości rolniczej i oszczędnościowo-kredytowej, 140-lecie Kółek Rolniczych w Polsce*. Oddział MHPRL w Sandomierzu eksponował kolejno wystawy: *Chłop polski w Brazylii, Polskie wycinanki ludowe, Rzeźby Józefa Opali - artyści Ziemi Sandomierskiej*.

Muzeum od kilku lat utrzymuje ścisły kontakt ze Związkiem Ochotniczych Straży Pożarnych RP. Współpraca ta zaowocowała już w roku minionym, przygotowaniem wystawy: *Gaszą pożary materii, wzniecają ducha płomienie - historia, tradycja i społeczna rola OSP* inaugurującej 5 V 2001 r. obchody 80-lecia Ochotniczych Straży Pożarnych. Wystawa ta cieszyła się niebywałą popularnością w środowisku strażackim, dlatego po jej zamknięciu Muzeum przygotowało wystawę planszową: *80 lat Związku Ochotniczych Straży Pożarnych. Historia i społeczna rola OSP*, udostępnianą zainteresowanym z całego kraju.

Przedstawiony na planszach zarys dziejów polskiego strażactwa ochotniczego zawierał ważniejsze elementy obrazujące jego historyczny rozwój. Wystawa ilustrowała przemiany, osiągnięcia i specyfikę ruchu. Zaprezentowano także fotografie przedstawicieli władz, pokazano świadectwa pracy kulturalnej, oświatowej i sportowej.

Prezentowane obiekty pochodziły ze zbiorów: Muzeum Pożarnictwa w Kłobucku, woj. śląskie, Muzeum Pożarnictwa w Kotuniu, woj. mazowieckie, Muzeum Pożarnictwa w Niepokalanowie, woj. mazowieckie, Muzeum Pożarnictwa w Starej Wsi, woj. podkarpackie, Muzeum Zespołu Pałacowo-Parkowego w Przeworsku, woj. podkarpackie, OSP w Regnowie, woj. łódzkie, OSP w Dąbrówce, woj. mazowieckie, OSP w Regucie, woj. mazowieckie, Centralnego Muzeum Pożarnictwa w Mysłowicach, woj. śląskie oraz ZG ZOSP w Warszawie.

Wystawę pokazał m.in.: Zarząd Wojewódzki ZOSP RP w Gdańsku, Zarząd Wojewódzki ZOSP RP w Szczecinie, Zarząd Wojewódzki ZOSP RP w Toruniu, Zarząd Główny ZOSP RP w Warszawie, Zarząd Wojewódzki ZOSP RP w Krakowie, Zarząd Wojewódzki ZOSP RP w Białymstoku, Zarząd Wojewódzki ZOSP RP w Olsztynie, Wszechnica Świętokrzyska w Kielcach. Ekspozycja towarzyszyła również XI Krajowemu Zjazdowi Związku Ochotniczych Straży Pożarnych RP w Jachrance.

Kolejną płaszczyzną działalności Muzeum jest współpraca ze szkołami wszystkich szczebli, poczynając od podstawowych, poprzez gimnazjalne, średnie a skończywszy na uczelniach wyższych. Tym sposobem wystawy MHPRL trafiły pod szkolną strzechę: Zespołu Szkół Rolniczych w Miętne (Towarzystwo Szkoły Ludowej - w 110. rocznicę powstania), Gimnazjum Publicznego w Dmosinie i Publicznej Szkoły Podstawowej w Ciechlinie (*Chłopski generał*), Zespołu Szkół Ogrodniczych w Nowej Wsi (*Tomasz Nocznicki - życie i dzieło*), Zespołu Szkół Rolniczych w Krzeszowie (*Stanisław August Thugutt - działacz ludowy, polityk; Wieś polska w malarstwie; Władysław Stanisław Reymont [1867-1925]*), Zespołu Szkół Rolniczych w Miętne (*Władysław Stanisław Reymont [1867-1925]*), Szkoły Podstawowej w Woli Gałęzowskiej (*Stanisław Mikołajczyk 1901-1966*), Szkoły Podstawowej nr 2 w Łosicach (*Z myślą o Niepodległej*) oraz do Gminnej Biblioteki Publicznej w Garbowie (*Stanisław Mikołajczyk 1901-1966*). Również młodzież akademicka mogła pogłębiać wiedzę na wystawach prezentowanych w: Akademii Podlaskiej w Siedlcach (*Raclawice - historia i współczesność*), Wyższej Szkole Humanistycznej w Pułtusku (*Z myślą o Niepodległej*), Wszechnicy Świętokrzyskiej w Kielcach (*Maciej Rataj - w 80. rocznicę objęcia funkcji marszałka Sejmu RP*).

Kontakty ze szkołami nie ograniczają się wyłącznie korzystania z wystaw. Muzeum bierze bowiem czynny udział w życiu szkół, przede wszystkim tych, które noszą imiona działaczy ludowych. W związku z urządzaniem izby "Patrona Szkoły" MHPRL wypożycza kserokopie materiałów, pozycje biblioteczne i udziela informacji merytorycznych.

Oprócz wystaw placówka nasza proponuje młodzieży lekcje muzealne, dotyczące zarówno historii ruchu ludowego, jak i historii regionalnej. Oddział MHPRL w Piasecznie k/Gniewu w roku bieżącym prezentował uczniom tematy: *Krwawa jesień 1939 r. na Kociewiu, Germanizacja na Pomorzu, Regiona-*

lizm - etnografia Kociewia, Historia Gniewu i okolic, Historia polskiej społeczności, Juliusz Kraziewicz - twórca pierwszego Kółka Rolniczego, Historia powstania Kółka Rolniczego w Piasecznie, 140-lecie polskich Kółek Rolniczych oraz Muzeum i jego rola w poznaniu i nauczaniu historii, Muzeum - jego rola i zadania w sytuacji przystąpienia Polski do Unii Europejskiej, a także cykl lekcji muzealnych popularyzujących zbiory MHPRL w Piasecznie przeprowadzony w trakcie 3-dniowego zimowiska dla dzieci specjalnej troski. Oddział MHPRL w Sandomierzu edukował gimnazjalistów i licealistów o: Emigracji chłopów polskiego do Brazylii i Przeszłości i teraźniejszości ruchu ludowego. W głównej siedzibie Muzeum w Warszawie zapoznawano uczniów z: Wykorzystywaniem zbiorów muzealnych jako sposobu zdobywania wiedzy, Charakterystyką zbiorów MHPRL, Emigracją polską do Brazylii, Rolą ruchu ludowego w odzyskaniu niepodległości. W zakresie wiedzy o regionie uczniowie zapoznali się z: Historią Żółtej Karczmy i Życiem i twórczością Franciszka Marii Lanciego, a na wystawie o Franciszku Kamińskim, oprócz sylwetki Generała, poznali strukturę i zakres działalności Batalionów Chłopskich. Łącznie, na ponad 100 lekcjach przyjeśliśmy w Muzeum prawie 3000 uczniów.

MHPRL jest również organizatorem sesji popularnonaukowych oraz spotkań w gronie działaczy ruchu ludowego. Do ważnych należy zaliczyć konferencję: DZIEDZICTWO KULTUROWE MAZOWSZA (cz. II) oraz spotkanie współpracowników, uczniów, politycznych sprzymierzeńców Stefana Ignara, w 10. rocznicę jego śmierci. Młodzież licealna z Białej Podlaskiej miała zaś okazję spotkać się z posłem PSL Franciszkiem Stefaniukiem i wspólnie zwiedzić wystawę *Portret chłopów polskiego...*

W dniu 2 grudnia 2002 r. we współpracy ze Stowarzyszeniem Parlamentarzystów Ruchu Ludowego i Zakładem Historii Ruchu Ludowego NKW PSL, pod patronatem wicemarszałka Sejmu RP Janusza Wojciechowskiego, MHPRL zorganizowało sesję naukową pt. DOŚWIADCZENIA PARLAMENTARNE RUCHU LUDOWEGO. Uroczystość zbiegła się z 80. rocznicą wyboru Macieja Rataja na marszałka Sejmu II RP.

Referaty o Macieju Rataju, doświadczeniach parlamentarnych ruchu ludowego oraz o dorobku edytorskim LSW poświęconym dziejom parlamentarizmu wygłosili: Janusz Gmitruk, Jerzy Mazurek i Jan Rodzim. Konferencji towarzyszyła wystawa pt. "Maciej Rataj - Marszałek z Chłopów".

Muzeum zorganizowało obchody: 10-lecia działalności zaprzyjaźnionego Ludowego Towarzystwa Naukowo-Kulturalnego oraz 34. rocznicy powstania BIBLIOTEKI POETÓW Ludowej Spółdzielni Wydawniczej. Jak co roku, również ŚWIĘTO LUDOWE obchodzono na niwie muzealnej.

Muzeum uczestniczyło w ogólnopolskim "Pikniku Naukowym Radia BIS". Szeroki zasięg tej imprezy i prezentacja na antenie stacji radiowej ugruntowały pozycję placówki w świadomości mieszkańców nie tylko Warszawy, ale i wśród innych instytucji kultury w Polsce. Popularyzatorskie walory festi-

walu nauki pozwoliły na upowszechnienie nowych i atrakcyjnych form udostępniania zbiorów. Podobne korzyści przyniosło uczestnictwo w festynie regionalnym "Dni Mazowsza". Przy tej okazji wstęp na wystawę *Portret chłop polskiego...* był bezpłatny, zaś na tarasie Starej Pomarańczarni w Łazienkach Królewskich prezentowano Muzeum i jego wydawnictwa.

W ramach działalności wydawniczej Muzeum publikuje rokrocznie do kilkunastu książek. Część wydawnictw związana jest z bieżącą działalnością wystawienniczą, większość zaś ma charakter popularnonaukowy.

Najobszerniejszą publikacją MHPRL, stanowiącą pokłosie II Kongresu Historyków Wsi i Ruchu Ludowego w Lublinie (odbytego w dniach 8-10 września 2000 r.) są trzy tomy *Dziejów i przyszłości polskiego ruchu ludowego*: I. - *Od zaborów do okupacji (1895-1945)*, II. - *Polska Ludowa (1944/45-1989)*, III. - *Przebudowa i przyszłość*.

Muzeum opublikowało również materiały z konferencji popularnonaukowej *Dzieje oświaty na Ziemi Łosickiej*. Pozycja traktuje o roli oświaty w procesie budzenia świadomości narodowej tego regionu Polski.

W br. ukazał się drugi tom *Falszerstw wyborczych* - drugi memoriał Polskiego Stronnictwa Ludowego w sprawie wyborów w Polsce, złożony wraz z załącznikami dnia 18 stycznia 1947 roku Ambasadorom Stanów Zjednoczonych, Wielkiej Brytanii i Związku Radzieckiego w Warszawie

Zainteresowani problematyką dziejów PSL w latach 1946 i 1947 powinni sięgnąć po *Komunikaty Polskiego Stronnictwa Ludowego 1946-1947*.

W serii "Przywódcy ruchu ludowego" Henryk Mierziński nakreślił sylwetkę *Tomasza Nocznickiego*, przedstawił życie i działalność działacza chłopskiego PSL "Wyzwolenie".

Istotny wkład w badania myśli politycznej w II RP stanowi *Ruch ludowy a Kościół rzymskokatolicki w latach II Rzeczypospolitej* autorstwa Arkadiusza Kołodziejczyka.

Obraz walki o pieniądze prowadzonej przez działaczy niepodległościowego ruchu politycznego i zbrojnego w czasach II wojny światowej i pierwszych latach po jej zakończeniu ukazali Mieczysław Adamczyk i Janusz Gmitruk w *Walce o pieniądze*.

Na osobną uwagę zasługuje *Diariusz Stanisława Mikołajczyka* prowadzony przez sekretarkę wicepremiera i ministra rolnictwa Stanisława Mikołajczyka - Marię Hulewiczową. Poszerza wiedzę o PSL i jego prezesie - polityku i przywódcy o rozległych kontaktach międzynarodowych.

Listy do młodego przyjaciela Stanisława Thugutta wprowadzają nas w klimat epoki, w której żył autor. Wydane po raz pierwszy w 1929 r. stały się swoistym katechizmem młodego pokolenia wiciarzy.

MHPRL wydało również kolejne numery swoich stałych serii: 18 - *Rocznika Historycznego Muzeum Historii Polskiego Ruchu Ludowego* i nr 6 - *Śladami naszych Ojców*.

Istotą każdego muzeum jest wzbogacanie zbiorów o nowe eksponaty. W roku bieżącym do MHPRL przybyło około 600 obiektów artystyczno - historycznych, do rejestrów pomocniczych: Archiwum Naukowego pozyskaliśmy prawie 150 przedmiotów, zaś Archiwum Fotograficznego - ponad 120 zdjęć.

Do zbiorów malarstwa trafiły m.in. prace Tadeusza Popiela "Przed karczmą"; Adama Setkowicza "Pejzaż wiejski"; Antoniego Piotrowskiego "Niedziela"; Hilarego Gilewskiego "Sianokosy koło Biłgoraju", "Czarna Białostocka" i "Wioski koło Radomia".

Zbiory grafiki powiększyły się o 106 karykatur i rysunków satyrycznych Jacka Frankowskiego, zaś rzeźby portretowej o popiersia Stanisława Mikołajczyka, autorstwa Gustawa Hadyny oraz Macieja Rataja, Władysława Reymonta, Adama Bienia i Wincentego Witosa, autorstwa Józefa Opali.

Zespół rękopisów uzupełniony został o dokumenty: związane z działalnością zawodową, społeczną i polityczną Katarzyny Świątek-Balalowej i Dyzmy Gałaja; wydane przez okupacyjne władze administracyjne w celach propagandowych i normalizujących życie społeczeństwa wiejskiego w latach 1914-1917.

Do kolekcji sztandarów pozyskaliśmy 34 sztandary m.in. Koła PSL w Longwy-Longuyon /1952/; Koła SL w Gliniance - z lat 30-tych; Koła SL w Węgrowie z 1946 r.; Koła SL w Żurominie z 1946 r.; ZSL w Sandomierzu; Koła PSL gminy Helenów i Letnisko Brwinów z 1946r. Księgozbiór biblioteczny wzbogacił się o ponad 300 egzemplarzy. Na bieżąco tworzona jest również komputerowa baza danych naszych eksponatów oraz uaktualniana strona internetowa placówki: www.mhprrl.pl.

Muzeum od wielu lat utrzymuje ścisły kontakt z Muzeum Niepodległości, Wojska Polskiego, Polskim Towarzystwem Turystyczno-Krajoznawczym, Muzeum Wsi Kieleckiej, a także uczelniami wyższymi: Uniwersytetem Jagiellońskim, Uniwersytetem Warszawskim, Uniwersytetem Gdańskim, Uniwersytetem Śląskim, Uniwersytetem Wrocławskim, Uniwersytetem Łódzkim, Wszechnicą Świętokrzyską, Akademią Podlaską, Wyższą Szkołą Pedagogiczną w Krakowie, co daje efekty w postaci wspólnych wystaw, spotkań, odczytów, konferencji popularnonaukowych.

Na co dzień Muzeum współpracuje z: Towarzystwem Przyjaciół Muzeum Historii Polskiego Ruchu Ludowego, Zakładem Historii Ruchu Ludowego, Ludowym Towarzystwem Naukowo-Kulturalnym, Towarzystwem Uniwersytetów Ludowych, Zarządem Krajowym Związku Młodzieży Wiejskiej oraz byłymi żołnierzami BCh, członkami organizacji wiejskich, ludowcami z kraju i przebywającymi na emigracji.

Ewa Marcinkowska